

OZBEKISTONDA ETNIK VA KONFESSIYALARARO MUNOSABATLAR

Mahmudova Muqaddam Fayzullayevna

*Toshkent farmasevtika instituti akademik litsey manzili Mirobod tumani Oybek 45-uy Tarix fani
o'qituvchisi Telefon raqam- 909286943*

Annotatsiya: maqolada zamonaviy sharoitda etno-konfessiyaviy siyosat ko'rib chiqiladi, O'zbekistonda tolerant dinlararo munosabatlarning holati va rivojlanish istiqbollari tahlil qilinadi. Davlatdan ajratilgan din va diniy tashkilotlarni buzmasdan, mamlakatning dunyoviy rivojlanish yo'liga yo'naltirilgan Qonunchilik bazasining bosqichma-bosqich shakllanishi ko'rsatilgan. Muayyan misollar mintaqadagi turli dinlarning tarixiy tinch-totuv yashashining ijobiy tajribasini tahlil qiladi, bu dinlararo hamkorlikni yanada mustahkamlashga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: bag'rikenglik, din, barqarorlik, muloqot, hamkorlik, masjid, cherkov.

O'zbekiston konfessiyaviy jihatdan noyob davlatdir. Ko'p millatli odamlar orasida barcha dunyo dinlarining izdoshlari bor. O'zbekiston dinlararo muloqot va hamkorlikning noyob tajribasiga ega. Ko'p asrlar davomida respublikada tinchlik va hamjihatlikda dunyo dinlarining izdoshlari ham, ko'plab an'anaviy milliy dinlarning tarafdorlari ham yashab kelmoqdalar. Ushbu tendentsiyalar mustaqil O'zbekiston tashkil etilgan dastlabki kunlardan oq Qonunchilik bilan mustahkamlandi. Bunday siyosatning huquqiy asoslari O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasida va uning asosida tashkil etilgan Qonunchilik bazasida mustahkamlandi. Birinchidan, bu 1991 yilda qabul qilingan "vijdon erkinligi va diniy tashkilotlar to'g'risida" gi qonunning moddalari va uning 1998 yildagi yangi tahriri. unda mamlakat rivojlanishining dunyoviy yo'li bayon etilgan va O'zbekistondagi din va diniy tashkilotlar davlatdan ajratilganligi ko'rsatilgan. Mintaqada turli dinlarning tarixiy tinch-totuv yashashining ijobiy tajribasini hisobga olgan holda, ushbu qonun O'zbekistonda millatlararo va dinlararo totuvlikni saqlash maqsadida dinlararo hamkorlikni yanada mustahkamlashni belgilaydi.

Dinlararo bag'rikenglik sharoitida mamlakatda 16 ta turli mazhablarga mansub 2239 dan ortiq diniy tashkilotlar rasmiy ravishda ro'yxatga olingan, ular orasida 2065 musulmon tashkiloti, 158 xristian tashkiloti, 8 yahudiy jamoasi, 6 bahai jamoasi, bitta Krishna jamiyati va bitta buddist ibodatxonasi, shuningdek O'zbekistonning dinlararo Injil jamiyati [1, 13-bet].

Respublikada 2000 dan ortiq masjid faoliyat ko'rsatmoqda (1980 yilda ularning soni atigi 89 ta edi). Mustaqillik yillarida yuzlab cherkovlar, ibodatxonalar va ibodat uylari qurildi va tiklandi. Har yili respublika rahbariyati ko'magida turli dinlarga mansub imonlilar muqaddas joylarga ziyorat qilishadi. O'tgan yillar davomida 70 mingdan ortiq musulmonlarga Saudiya Arabistoniga haj qilish imkoniyati berildi, yuzlab nasroniylar va yahudiylar Rossiya, Gretsiya va Isroilga tashrif buyurishdi. 2011-yil 17-dekabrda O'zbekistondan yiliga 3-4 kishi ziyorat qilish uchun jo'nab ketdi.

Amaldagi Qonunchilik bilan kafolatlangan diniy erkinlik fuqarolarning barcha diniy ehtiyojlarini qondirish uchun zarur shart - sharoitlarni yaratdi-xristianlikning turli

yo'nalishlarini, shuningdek buddizm, bahaizm, yahudiylik va Krishna ta'limotlarini tan oladigan turli Millatlar va etnik guruhlar vakillari.

Dinlararo kelishuv O'zbekistonda taqdim etilgan turli diniy tashkilotlar o'rtasidagi munosabatlarda ham namoyon bo'ladi. Musulmonlarda Qurbon hayiti va Ramazon hayiti, nasroniylarda Pasxa va Rojdestvo, yahudiylarda Peysax, Purim va Hanukka kabi jamoalarining hayotidagi muhim sanalar bo'lgan diniy bayramlar bilan bir-birlarini tabriklash yaxshi an'anaga aylandi. Davlatimiz rahbarining farmonlari bilan Qurbon hayiti va Ramazon hayiti bayramlari O'zbekistonning barcha aholisi uchun dam olish kunlari deb e'lon qilindi.

O'zbekistonda tinchliksevar an'anaviy Islom nafaqat boshqa dinlarga nisbatan bag'rikenglikni, balki turli millat vakillariga, ular qanday e'tiqodga ega bo'lishidan qat'i nazar, hurmatli va do'stona munosabatni ham namoyon etadi. Islom diniy tashkilotlari, musulmonlar boshqa dinlarning muvaffaqiyatli rivojlanishiga xayrixoh. Shunday qilib, mustaqillik davrida respublikada pravoslav cherkovlari soni sezilarli darajada oshdi. Buxoro, Urganch, Navoiy, Zarafshon, Uchquduq va boshqa shaharlarda yangi cherkovlar ochildi. Samarqanddagi Alekseyev sobori Markaziy Osiyodagi eng yirik Sobor sifatida qayta tiklandi. 1996 yilda u Moskva va butun rus patriarxi Aleksiy II tomonidan muqaddas qilindi. Sovet davrida davlat tomonidan tanlangan Termiz shahridagi Aleksandr Nevskiy nomidagi cherkov imonlilarga qaytarildi. Toshkentda pravoslav diniy markazi qurilmoqda. Bir erkak va ikkita ayol monastiri ishga tushirildi [3, 63-bet].

Millatlararo totuvlik, dinlararo bag'rikenglikka erishish uchun diniy tashkilotlar, shu jumladan dindorlar, yoshlar bilan muntazam va maqsadli ish olib borish, ularga diniy, umuminsoniy, ma'naviy qadriyatlarni tushuntirish talab etiladi. Mustaqillik yillarida O'zbekistonda Islomni o'rganish va tadqiq etish bo'yicha xalqaro ilmiy markaz (1995-yil), Toshkent Islom instituti (1999-yil), 10 ta o'rta maxsus Islom o'quv yurtlari (madrasa), oliy o'quv yurti sifatida Toshkent pravoslav diniy seminariyasini o'z ichiga olgan to'liq diniy ta'lim tizimi shakllandi.

Diniy ta'lim sifat jihatidan yangi bosqichga ko'tarildi. Qur'on, yangi ahd va eski Ahdning 16 ta kitobi o'zbek tiliga tarjima qilingan va nashr etilgan. Diniy ta'limotning ko'p jihatlari bo'yicha tadqiqotlar olib borilmoqda, yuz minglab kitoblar va risolalar nashr etildi. Masalan, O'zbekiston musulmonlari diniy boshqarmasi har oyda 8000 nusxada chop etiladigan "hidoyat" ("to'g'ri yo'l") jurnalini va oyiga ikki marta 5000 nusxada nashr etiladigan "Islom nuri" ("Islom nuri") gazetasini nashr etadi. Rossiya pravoslav cherkovining Toshkent va O'rta Osiyo yeparxiyasi har chorakda 1000 nusxada "Sharq yuqoridan" jurnalini nashr etadi. 343].

2007-yilda YUNESKO xalqaro tashkiloti Toshkentni Islom madaniyatining poytaxti deb tan oldi. Bu haqiqat O'zbekiston dunyoda jahon sivilizatsiyasi, millatlararo va dinlararo bag'rikenglik o'choqlaridan biri sifatida tan olinganligini tasdiqlaydi.

O'zbekiston kabi ko'p konfessiyali davlatda millatlararo totuvlik va diniy bag'rikenglik ijtimoiy-siyosiy barqarorlik va taraqqiyotni ta'minlashning asosiy shartlaridan biri hisoblanadi. Diniy bag'rikenglik mamlakatda rivojlanayotgan demokratik jamiyatning asosiy tamoyillaridan biridir.

Ayni paytda 16 ta diniy konfessiya o'zaro totuvlikda faoliyat ko'rsatmoqda. Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Din ishlari bo'yicha qo'mita dindorlar ehtiyojlarini qondirishga ko'maklashib kelmoqda. 2007-yilda Islom Hamkorligi Tashkilotining ta'lim, fan va madaniyat masalalari bo'yicha tuzilmasi – AYSESKO tomonidan “Toshkent – Islom madaniyati poytaxti” deb e'lon qilindi. Bu O'zbekiston davlatining dinga bo'lgan munosabati natijasidir.

Diniy bag'rikenglik tamoyillari

O'zbekistonda qaror topgan diniy bag'rikenglik quyidagi omillar bilan belgilanadi:

Birinchidan, respublikada istiqomat qilayotgan barcha millat va elat vakillari hamda turli diniy konfessiyalar faoliyatida o'zaro hurmat, sabr-toqat, bag'rikenglik tamoyillarini qaror toptirishda amaliy ishlar olib borilmoqda.

Ikkinchidan, milliy va diniy bag'rikenglik o'zbek madaniyati hamda mentalitetining ajralmas qismidir. O'zbekistonda diniy bag'rikenglik borasida olib borilayotgan siyosat demokratik o'zgarishlarni va ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotni tezlashtirishga, boshqa millatlar, dinlar va madaniyatlarga hurmatsizlik hollaridan, ekstremizm shakllaridan holi haqiqiy demokratik jamiyatni qurish omiliga aylanishiga, jamiyatda millatlararo va dinlararo ahillikning saqlanishiga imkon tug'dirmoqda.

Uchinchidan, millatlararo va konfessiyalararo munosabatlardagi uyg'unlik xalqlarning ma'naviy boyligi manbai hisoblanadi va davlatlarning siyosiy va ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Turli madaniyat va din vakillari o'rtasidagi muloqotlar kelishuv va o'zaro ishonchga erishish yo'llaridan biri sanaladi.

To'rtinchidan, mutaxassislar fikricha, bir-biridan farq qiladigan 2 xil bag'rikenglik tushunchasi mavjud: formal – tashqi ko'rinishdagi bag'rikenglik va ichki – pozitiv bag'rikenglik. Formal ravishdagisi boshqa kishining diniy e'tiqodiga nisbatan toqatlilikni, unga qarshi kurashmaslikni anglatasa, ichki – ijobiyi esa boshqa dinlarni yaxshi bilishni ham taqozo etadi. Bugungi kunga kelib, O'zbekistonda har ikkala ko'rinishdagi bag'rikenglik amalda o'zining to'liq ifodasini topgan.

Diniy tashkilotlarning faoliyati imonlilarga foydali ta'sir ko'rsatadi, ularni birlashtiradi, dinlararo va millatlararo munosabatlarni mustahkamlashga yordam beradi. Eng dolzarb vazifalardan biri diniy omilni konfessiyaviy makonning barcha darajalarida qo'llash urinishlarining oldini olish va to'xtatishdir. Davlat organlari, diniy tashkilotlar ularga qarshi muhosasiz kurash olib borishmoqda. Diniy tashkilotlar imonlilarga ekstremistlarning asl qiyofasini, ularning qarashlari va da'volarining to'lovga layoqatsizligi va zararliligini ochib beradi. 1998 yil may oyida ekstremistik diniy oqimlarga qarshi kurashni kuchaytirish masalasi ulamolar Kengashida ko'rib chiqildi. So'nggi yillarda musulmonlar orasida ekstremistik diniy oqimlarning asl niyatlari, maqsadlari to'g'risida tushuntirish ishlari kuchayib bordi va bu nafaqat masjidlarda, balki "Islom nuri" gazetasi sahifalarida ham olib borilmoqda, bu erda nafaqat diniy arboblarning chiqishlari, balki respublika olimlarining maqolalari ham chop etilmoqda [3, 64-bet].

Ko'plab Evropa mamlakatlarida musulmon mamlakatlaridan qochqinlar va muhojirlarning ommaviy oqimi tufayli barcha gunohlarda ayblana boshlagan Islomning muqaddas dinining pokligini himoya qilib, BMT 72-bosh Assambleyasi minbaridan Sh.Mirziyoyev "Islomning chinakam gumanistik mohiyatini keng dunyo jamoatchiligiga

etkazish"zarurligini e'lon qildi. U BMT Bosh Assambleyasining "ma'rifat va diniy bag'rikenglik" maxsus rezolyutsiyasini qabul qilish taklifi bilan chiqdi, uning maqsadi ta'limdan universal foydalanishni ta'minlash, savodsizlik va jaholatni yo'q qilish, bag'rikenglik va o'zaro hurmatni tasdiqlashga ko'maklashish, diniy erkinlikni ta'minlash, imonlilarning huquqlarini himoya qilish, ularning kamsitilishiga yo'l qo'ymaslikdir. Samarqandda tashkil etilayotgan Imom Buxoriy nomidagi xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi va Toshkentdagi Islom sivilizatsiyasi markazi faoliyati ham ushbu vazifalarni amalga oshirishga ko'maklashadi. Ushbu markazlarning tashkil etilishi yosh avlod ongida Islomning chinakam gumanistik mohiyatini tasdiqlashga, millatlararo totuvlik va diniy bag'rikenglikni rivojlantirishga yordam beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Kamilov K. tolerantlik-vaqt talabi va jamiyat hayotining ustuvorligi // O'zbekiston-tinchlik va totuvlik mamlakati / Sat. mater. konf. Toshkent: O'zbekiston SIU, 2017.
2. Mamlakatda tinchlik va barqarorlikning eng muhim omili. 2017 yil 6-dekabr [elektron resurs]. Kirish rejimi:
<http://singapore.mfa.uz/ru/pressroom/news/anniversary25/4258/> (kirish sanasi: 07.11.2018).
3. Ziyomov N. Sh. mustaqillik sharoitida O'zbekiston xavfsizligi va barqarorligini mustahkamlash muammolarini hal etishning ayrim jihatlari. Toshkent: fan va texnologiya, 2011. 63-sahifa.
4. Murtazayeva r X. O'zbekiston - millatlararo totuvlik va bag'rikenglikning noyob hududi // O'zbekiston - tinchlik va totuvlik mamlakati / Sat. mater. konf. Toshkent: O'zbekiston SMIU, 2017.
5. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh. Mirziyoyevning 2017 yil 19 sentabrdagi Birlashgan Millatlar tashkiloti Bosh Assambleyasining 72-sessiyasidagi nutqi / / xalq so'zlari 2017 yil 20 sentabrdagi